

مالکیت فکری و انتقال فناوری دانشگاه کیلان

معاونت پژوهش و فناوری

مشخصات
عنوان: کلیاتی پیرامون مالکیت فکری و ضمانت اجرای کیفی نقض حقوق مالکیت فکری

اقدام کنندگان		
اقدامات	نام و نام خانوادگی	واحد سازمانی
تهیه کننده	آقای مسعود صباغی	کارشناس گروه مالکیت فکری و انتقال فناوری
تأیید کننده	دکتر علی چائی بخش دکتر سمیه سادات شاه زیدی	مدیریت فناوری و کارآفرینی سرپرست مالکیت فکری و انتقال فناوری
تابستان ۱۴۰۲		

۳.....	مالکیت فکری و انواع آن.....
۳.....	مصادیق حقوق مالکیت فکری طبق سازمان جهانی مالکیت فکری.....
۳.....	کپی رایت.....
۴.....	آثار مورد حمایت کپی رایت در قانون ایران.....
۴.....	قانون کپی رایت در شبکه‌های اجتماعی.....
۴.....	آثار نقض کپی رایت عکس.....
۵.....	حمایت‌های قانونی از مالکیت فکری و کپی رایت محتوا.....
۵.....	محافظت از حق اختراع با قرارداد لیسانس.....
۵.....	نحوه استفاده از محتوای دارای کپی رایت.....
۵.....	مالکیت مادی و معنوی نرم‌افزار.....
۵.....	محافظت از مالکیت فکری و کپی رایت وبسایت.....
۶.....	مالکیت فکری و ثبت برند تجاری.....

بخش دوم:

۶.....	ضمانت اجرای کیفری نقض حقوق مالکیت فکری.....
۶.....	مصادیق عناوین مجرمانه در نقض حقوق مالکیت‌های فکری.....
۷.....	ضمانت اجرای کیفری در قوانین جاری.....
۷.....	ضمانت اجرای کیفری نقض حقوق مالکیت صنعتی.....
۹.....	ضمانت اجرای نقض حقوق مالکیت ادبی و هنری.....

بخش اول

مالکیت فکری و انواع آن

مالکیت فکری: به معنی خلاقیت ذهن است و برخلاف مالکیت مادی مثل خانه و ماشین، وجود خارجی ندارد. با این حال صرف حمایت از فکر یا ایده مطرح نیست بلکه این فکر یا ایده برای حمایت شدن باید به صورت فیزیکی بروز پیدا کند که همان چیزی است که از نظر حقوقی حمایت می‌شود. حقوق مالکیت فکری در واقع حمایت از خلاقیت منحصر به فرد پدیدآورنده آن است. مالکیت فکری برای کسب و کارها از این جهت مهم است که دارای نامحسوس، ولی در عین حال بسیار ارزشمند محسوب می‌شود. این دارای نیز مانند اموال مادی قابل سرقت است که خود را در قالب کپی شدن نشان می‌دهد.

مالکیت فکری را شامل دو دسته کلی آورده اند:

- مالکیت صنعتی (Industrial property)
- مالکیت ادبی و هنری یا کپی رایت (copyright)

نکته: نقش اساسی و تعیین کننده حمایت از حقوق مالکیت معنوی در ایجاد زمینه ابتکار و نوآوری و توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و رشد سرمایه گذاری و تجارت بین المللی بر کسی پوشیده نیست. حقوق مالکیت صنعتی نیز به عنوان بخش عمده‌ای از حقوق مالکیت معنوی با در بر گرفتن حق استفاده انحصاری علائم تجاری، اختراعات، طرح‌های صنعتی، نام تجاری، مبدأ و نشان جغرافیایی کالا و... از ابتکار و نتیجه فکر افراد در برابر اشخاص ثالث از طریق ثبت این حقوق در محدوده جغرافیایی کشور یا کشورهای محل ثبت حمایت نموده و بدین ترتیب ضمن ایجاد انحصار بهره برداری از رقابت مکارانه در عرصه تجارت و صنعت جلوگیری و موجبات تسهیل انتقال تکنولوژی و سرمایه گذاری مستقیم خارجی را فراهم می‌سازد.

مصادیق حقوق مالکیت فکری طبق سازمان جهانی مالکیت فکری

بر اساس ماده ۲ کنوانسیون تاسیس هدف سازمان جهانی مالکیت فکری، مواردی که در این قانون مورد حمایت قرار می‌گیرند، عبارت‌اند از:

- آثار ادبی، هنری و ملی
- نمایش هنرمندان، صداهای ضبط شده و برنامه‌های رادیویی
- اختراعات
- کشفیات علمی
- طراحی صنعتی
- علائم و نام‌های تجاری
- سایر حقوق ناشی از حمایت فکری در قلمرو صنعتی، علمی، ادبی و هنری

کپی رایت چیست؟

کپی رایت یکی از انواع حقوق مالکیت فکری است که به حمایت از آثار ادبی، هنری و محتوا می‌پردازد. در تعریفی ساده می‌توان گفت: حقی است که مالک و مبدع یک اثر نسبت به اثر خلق شده دارد و به عبارت دیگر به معنای "حق کپی کردن از اثر پدیدآورنده" است.

نکته: در حال حاضر تقریباً تمام کشورهای جهان از کپی رایت نویسندگان، هنرمندان و مولفان خود در بازه زمانی معین حمایت می‌کنند. گستره حمایت کپی رایت در کشورهای مختلف متفاوت است و عموماً شامل کتاب، موسیقی، نقاشی، برنامه‌های کامپیوتری و غیره می‌شود. بنابراین به عنوان مثال چنان

چه بدون اجازه هر گونه محتوا (شامل متن، عکس، ویدیو، صوت)، یک فیلم یا موسیقی را تکثیر یا کتاب کسی را ترجمه کنیم یا یک نرم افزار را کپی کنیم، نقض حق به حساب می آید.

آثار مورد حمایت کپی رایت در قانون ایران

طبق قانون آثار مورد حمایت کپی رایت در ماده ۲ قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان به شرح ذیل معرفی شده است:

- کتاب، رساله، جزوه، نمایشنامه و هر نوشته دیگر علمی، فنی و ادبی و هنری
- شعر، ترانه، سرود و تصنیف به هر ترتیب و روشی که نوشته و ضبط و نشر شده باشد
- اثر سمعی و بصری، به منظور اجرا در صحنه‌های نمایش یا پرده سینما یا پخش رادیو یا تلویزیون، به هر ترتیب و روشی که نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد
- اثر موسیقی، به هر ترتیب و روشی که نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد
- نقاشی، تصویر طرح، نقشه جغرافیایی ابتکاری، خط‌های تزئینی و هر گونه اثر تزئینی و اثر تجسمی که به هر ترتیب و روشی به صورت ساده یا تزئینی به وجود آمده باشد
- هر گونه پیکره (مجسمه)
- اثر معماری از قبیل طرح و نقشه ساختمان؛
- اثر عکاسی که با روش ابتکاری و ابداع پدید آمده باشد
- اثر ابتکاری مربوط به هنرهای دستی یا صنعتی و نقش قالی و گلیم
- اثر ابتکاری که بر پایه فرهنگ عامه (فولکلور)، میراث فرهنگی و یا هنر ملی پدید آمده باشد
- اثر فنی که جنبه ابداع و ابتکاری داشته باشد
- هر گونه اثر مبتکرانه دیگر که از ترکیب چند اثر از اثرهای نامبرده در این فصل، پدید آمده باشد

قانون کپی رایت در شبکه‌های اجتماعی

یکی از مهمترین بسترهایی که قانون کپی رایت در آن اهمیت دارد، در شبکه‌های اجتماعی است. حجم زیاد محتوا و سهولت در انتشار آن باعث شده که تعداد زیادی محتوا، بدون اجازه تولید کننده آن کپی و منتشر شود. یا اینکه صفحات جعلی به نام دیگران ایجاد و از اعتبار آن‌ها سوء استفاده شود. این موارد برای کسب و کارها و اشخاصی که به عنوان رسانه از شبکه‌های اجتماعی مثل تلگرام، اینستاگرام، یوتیوب، تویتر و غیره استفاده می کنند، اهمیت بیشتری دارد. برای محافظت از محتوای تلگرام یا سایر شبکه‌های اجتماعی در قدم اول باید نسب به قانون کپی رایت در شبکه‌های اجتماعی اطلاع کافی داشته باشید. در گام بعدی در صورت شناسایی شبکه‌های متخلف اقدام به پیگیری و مسدودسازی صفحات کنید.

آثار نقض کپی رایت عکس

فصل سوم و چهارم قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان (۱۳۴۸) به جرم انگاری و مجازات نقض کپی رایت پرداخته است. در ماده ۲۳ قانون مذکور بیان می کند:

"هر کس که قسمتی یا تمام اثر متعلق به دیگری را که مورد حمایت قانون است به نام خود یا به نام خود پدید آورنده بدون اجازه او یا عالمأ عامداً به نام شخص دیگری غیر از پدید آورنده نشر، پخش یا عرضه نماید به حبس تأدیبی از ۶ ماه تا ۳ سال محکوم خواهد شد."

پیشرفت فناوری و فضای آنلاین باعث چاپ و توزیع گسترده آثار فکری شده است. دارندگان حق کپی رایت عکس در صورت رعایت شرایط آن می توانند تحت پوشش قانون آثار خود را به نمایش بگذارند. پدید آورنده در این شرایط می تواند بدون نگرانی از کپی اثر خود آن را وارد بازار کند و در صورت نقض حق نیز در صورت رعایت شرایط به راحتی می تواند حقوق خود را استرداد کند.

حمایت‌های قانونی از مالکیت فکری و کپی رایت محتوا

هنگام بازدید از یک وب سایت، کپی کردن مطالب و تصاویر آن با چند کلیک انجام پذیر است. بسیاری از ما به دلایل مختلف خیلی راحت این کار را انجام می‌دهیم. اشتباه عمومی درباره محتوای موجود در اینترنت، این است که اینترنت یک فضای عمومی بوده و برداشت مطالب آن آزاد است. در نتیجه مالکیت فکری و کپی رایت محتوا را در نظر نمی‌گیریم. به خصوص که ذخیره سازی و کپی برداری از فایل‌های آن به سادگی امکان پذیر است و تقریباً نمی‌توان از آن جلوگیری کرد. این طرز فکر نادرست است چرا که امکان کپی از محتوای متنی در اینترنت به معنای آزاد بودن کپی نیست بلکه به خاطر غیرقابل اجتناب بودن آن است. ساده‌ترین راه حل برای جلوگیری از ادامه فرآیند کپی محتوا، شناسایی متخلفان و مسدودسازی صفحات آن است.

محافظت از حق اختراع با قرارداد لیسانس (License)

یک مخترع زمانی که اختراعی می‌کند یا ایده و طرح خاصی دارد تمام تلاش خود را برای به ثبت رساندن آن به کار می‌گیرد تا از طریق فرایند ثبت، مالکیت اختراع خود را به طور انحصاری در دست بگیرد. به طور مثال ثبت اختراع سبب می‌شود تا مخترع حق انحصاری بهره‌برداری، صادرات، فروش و سایر حقوق نسبت به اختراع خود را به طور کامل در اختیار بگیرد و در یک کلام سبب می‌شود تا شخص دیگری نتواند مدعی مالکیت اختراع شود. یا با کپی برداری از آن اختراع، اقدام مشابهی انجام دهد و به هر شکلی مالکیت فکری مخترع را تهدید کند. به علاوه، در نتیجه ثبت اختراع، یک امکان بسیار مهم برای مخترع به وجود می‌آید که با آن مخترع می‌تواند حق اختراع خود را در ازای امتیاز مالی خاصی به دیگری اعطا کند. از این رو یک مخترع به قرارداد لیسانس مالکیت فکری نیاز دارد.

حال پیش می‌آید که اغلب اوقات یک مخترع، به تنهایی ظرفیت بهره‌برداری کلان یا تجاری از اختراع خود را ندارد. به همین دلیل طی قرارداد لیسانس حق بهره‌برداری از اختراع خود را در ازای امتیازات خاصی به شخص حقیقی یا حقوقی خاصی منتقل می‌کند. با این عمل، مخترع توانسته است تا از اختراع خود در ابعاد وسیعی استفاده کند و مزایای مالی گسترده تری را برای خود فراهم کند. در واقع در اغلب موارد، یک مخترع بدون قرارداد لیسانس نمی‌تواند اختراع خود را به مرز سود دهی و بهره‌برداری برساند. غالباً امتیازهای منتقل شونده توسط قرارداد لیسانس شامل امتیاز باز تولید، اصلاح یا توسعه اختراع، نمایش اختراع، توزیع، نشر و فروش و یا صادرات آن است. هر چند صدور لیسانس معمولاً خارج از موارد کلی بالا نیست، باید گفت که هرگونه اعطای حقوق دیگر نیز تابع اصلی آزادی قراردادها بوده و ممکن است بین طرفین قرارداد مورد توافق قرار بگیرد.

نحوه استفاده از محتوای دارای کپی رایت

شخصی که برای اولین بار محتوایی را تولید کرده باشد، نسبت به آن حقوق انحصاری دارد. (حق مؤلف - حق استفاده از اثر متعلق به یک نفر له شخص دیگر در قبال دریافت دستمزد برای دادن این حق) در نتیجه سایر اشخاص برای استفاده از این محتوا باید از صاحب اثر اجازه انتشار آن را بگیرند. در غیر این صورت استفاده محتوای دارای حق کپی رایت باعث مشکلات قانونی مانند جریمه و همچنین محدودیت دسترسی در شبکه‌های اجتماعی یا در بستر وب خواهد شد.

مالکیت مادی و معنوی نرم افزار

حقوق مالکیت مادی و معنوی نرم افزارهای رایانه‌ای با توجه به طراحی و تجاری سازی نرم افزارهای مختلف اهمیت زیادی دارد و بخش زیادی از درآمدهای یک شرکت یا حتی اشخاص را پوشش می‌دهد. از این رو محافظت از آن و جلوگیری از کپی شدن نرم افزار توسط اشخاص دیگر اهمیت زیادی دارد. با ثبت نرم افزار می‌توانید به صورت انحصاری مالک حقوق مادی و معنوی آن شده و مانع از انتشار غیرقانونی آن شوید. در صورت نقض حقوق نیز امکان پیگیری قانونی و دریافت خسارت را خواهید داشت. اگر به عنوان طراح نرم افزار فعالیت می‌کنید یا حتی می‌خواهید طراحی نرم افزار را به یک برنامه نویس بدهید، برای توافق دو جانبه می‌توانید از قرارداد طراحی اپلیکیشن یا نرم افزار استفاده کنید.

محافظت از مالکیت فکری و کپی رایت وب سایت

کسب و کارهای زیادی محصولات و خدمات خود را از طریق وب سایت معرفی کرده و ارائه می‌دهند. به همین دلیل وب سایت برای آن‌ها نه تنها اعتبار زیادی دارد بلکه به عنوان بخشی از سرمایه و درآمد کسب و کار به شمار می‌رود. از این رو برای محافظت از وب سایت و جلوگیری از کپی شدن محتوای

آن در قالب متن، عکس، فیلم و غیره اقدامات لازم را انجام دهید. این اقدامات به عنوان محافظت از مالکیت فکری و معنوی وب سایت شناخته می‌شوند. بهترین راه مقابله با این جرایم سایبری، پیشگیری و شناسایی از وب سایت‌های جعلی است. در حال حاضر جرائم سایبری از مهمترین تهدیدات کسب و کارهای اینترنتی بشمار می‌روند. همچنین طرح‌ها، ایده‌ها و اطلاعات کاربران و غیره در معرض کپی شدن قرار دارند. یکی از رایج‌ترین موارد طرح‌های صنعتی هستند که همواره کپی شده و توسط سایر افراد بدون اجازه طراح مورد استفاده قرار می‌گیرند. مجازات کپی طرح صنعتی در قانون مشخص شده و برای آن جریمه نیز در نظر گرفته شده است. برای جلوگیری از محتوای وب سایت می‌توانید اعلام کنید که هر گونه کپی برداری غیر قانونی است. معمولاً از جملاتی مثل «هرگونه تغییر، کپی، پخش یا فروش و توزیع هرگونه مطلب در هر حالتی پیگرد قانونی دارد» استفاده می‌شود. چنانچه شخصی محتوای وب سایت شما را کپی و حقوق شما را نقض کند، می‌توانید طی یک اخطارنامه از او بخواهید که این کار را متوقف کند. در صورتی که کارساز نباشد باید به صورت رسمی اقدام کنید.

مالکیت فکری و ثبت برند تجاری

تنها راه محافظت از برند و جلوگیری از کپی شدن آن، ثبت برند است. در واقع اگر شما سال‌ها با نام یا علامت تجاری خود اعتبار کسب کرده و در بین مشتریان شناخته شوید، بدون آن که برند خود را از نظر قانونی ثبت کرده باشید و شخص دیگری با همین نام کسب و کاری راه انداخته و آن را ثبت کند، شما امکان شکایت از آن را نخواهید داشت. به همین دلیل برای اختصاص دادن نام و علامت تجاری به کسب و کار خود، پیش از هر کاری آن را ثبت کنید. در این مرحله یعنی پس از ثبت، اگر شخص برند شما را کپی کند، امکان پیگیری آن را خواهید داشت.

بخش دوم

ضمانت اجرای کیفری نقض حقوق مالکیت فکری

با مطالعه قوانین در حوزه مالکیت فکری می‌توان دریافت که قانون گذار فرآیند و رویه مشخص و یکسانی را به منظور ضمانت اجرای کیفری در بخش نقض حقوق مالکیت فکری نداشته و ندارد و برای اینکه آثار این حقوق را بهتر بتوان درک نمود آشنایی با مصادیق نقض این حقوق در این بخش آورده شده است.

مصادیق عناوین مجرمانه در نقض حقوق مالکیت‌های فکری

مصادیق این جرائم عبارت است از:

- جعل علامت تجاری ثبت شده در ایران،
- تقلید از طریق الحاق یا کسر یا تغییر قسمتی از خصوصیات علامت دیگری،
- قراردادن علامت مجعول روی اوراق، اعلانات یا روی محصول،
- به معرض فروش رساندن کالا با علامت مجعول،
- استعمال علامت مجعول، صادر یا وارد کردن محصول یا علامت جعلی و تقلیدی،
- عدم استعمال علامت اجباری برای فروش یا در معرض فروش قراردادن کالا،
- واردات و صادرات وسایل،
- نسخه برداری،
- ضبط یا تکثیر آثار صوتی به صورت غیر مجاز،

-نقض حقوق معنوی پدیدآورنده،
-استفاده از اثر دیگری بدون اجازه فرد

ضمانت اجرای کیفری در قوانین جاری

الف) ضمانت اجرای کیفری نقض حقوق مالکیت صنعتی

در مواد ۴۶ و ۴۷ قانون ثبت علائم و اختراعات سابق (۱۳۱۰) امکان طرح دعوی جزایی در خصوص علائم تجاری و اختراعات وجود داشت لیکن اشاره‌ای به اعمال مجرمانه و نیز مجازات‌های مربوط به آن نکرده بود و شکایات مربوط به این جرایم در تهران مطرح می‌شد. در صورتی که ارتکاب این جرایم در خارج از حوزه تهران صورت می‌پذیرفت تحقیقات مقدماتی در آن شهر صورت گرفته و برای رسیدگی به دادگاه‌های تهران ارسال می‌گردید. قانون اصلاح ماده ۲۴۴ و ماده ۲۴۹ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۱۰ نیز مقرراتی در مورد تعیین مجازات در خصوص نقض علامت تجاری و حق اختراع را در خود جای داده بود.

۱ - قانون مجازات اسلامی

مبحث چهارم قانون مجازات اسلامی طی مواد ۱۲۰ تا ۱۲۵ به "دسیسه و تقلب در کسب و کار و تجارت" اختصاص پیدا کرده است. در این مورد مجازات حبس و شلاق با تعیین حداقل و حداکثر تعیین گردیده است. برخلاف قانون مجازات عمومی، در این قانون مجازاتی برای شروع به جرم معین نشده است، همچنین کیفیات مشدده نیز در آن به طور دقیق بیان نشده است.

۲- قانون حمایت از نشانه‌های جغرافیایی (مصوب ۱۳۸۳/۲/۱۸)

ماده ۶ قانون با جرم انگاری تجاوز به موارد احصاء شده در ماده ۲ با عنوان حقوق دارنده، برای مرتکب جرم، مجازات حبس و جزای نقدی تعیین کرده است.

ماده ۶ - "هر شخصی که مرتکب اعمال مندرج در ماده (۲) شود علاوه بر جبران خسارت به جزای نقدی از ده میلیون ریال تا پنجاه میلیون ریال یا حبس تعزیری از ۹۱ روز تا ۶ ماه و یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.

تبصره - در صورت لزوم، دادگاه می‌تواند به درخواست مدعی خصوصی دستور موقت مناسب صادر کند.

عناوین مجرمانه که به موجب ماده ۲ این قانون مقرر گردیده عبارت است از:

ماده ۲ - هر شخص یا هر گروه ذینفع می‌تواند در خصوص نشانه‌های جغرافیایی به منظور جلوگیری از اعمال زیر یا مطالبه ضرر و زیان ناشی از آن‌ها در دادگاه اقامه دعوی نماید:

الف: معرفی و انتساب غیر واقعی و گمراه کننده مبدأ جغرافیایی کالا

ب: هر گونه استفاده از نشانه‌های جغرافیایی که مطابق ماده (۱۰ مکرر) کنوانسیون پاریس مصداق رقابت نامشروع باشد

۳- قانون تجارت الکترونیکی (مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۱۱)

این قانون در ماده ۶۵ و ۶۶، به حمایت از اسرار و علائم تجاری به جهت تضمین و حمایت از رقابت‌های مشروع، استفاده از نام تجاری را چه به صورت دامنه باشد و یا هر نوع نمایش برخاسته دیگر در صورتی که موجب فریب یا مشتبه شدن اصالت کالا و خدمات به طرف شود، ممنوع و مشمول مجازات دانسته است.

در مبحث چهارم نیز با عنوان «نقض حفاظت از داده پیام در بستر مبادلات الکترونیکی»، فصل دوم آن به مجازات نقض اسرار تجاری و فصل سوم آن نیز به مجازات نقض علامت تجاری اختصاص داده شده است. با بررسی مواد این قانون نیز ملاحظه می‌شود که مجازات‌های تعیین شده حبس و جزای نقدی بوده و دارای اقل و اکثر هستند.

در ماده ۷۵ متخلفین از ماده ۶۴ که در بستر مبادلات الکترونیکی به منظور رقابت، منفعت یا ورود خسارت به بنگاه‌های تجاری، صنعتی، اقتصادی و خدماتی، با نقض حقوق قراردادهای استخدامی مبنی بر عدم افشای اسرار شغلی و یا دستیابی غیرمجاز، اسرار تجاری آن را برای خود تحصیل نموده یا برای اشخاص ثالث افشا نماید به حبس از شش ماه تا دو سال و نیم و جزای نقدی معادل ۵۰ میلیون ریال محکوم خواهد شد و برای تخلف از علائم تجاری با شرایط ماده ۶۶، ۱ تا ۳ سال حبس و جزای نقدی از ۲۰ میلیون ریال تا ۱۰۰ میلیون ریال در نظر گرفته شده است. که شرح مواد فوق الذکر در ذیل آمده است:

ماده ۶۴- "به منظور حمایت از رقابت‌های مشروع و عادلانه در بستر مبادلات الکترونیکی، تحصیل غیر قانونی اسرار تجاری و اقتصادی بنگاه‌ها و مؤسسات برای خود و یا افشای آن برای اشخاص ثالث در محیط الکترونیکی جرم محسوب و مرتکب به مجازات مقرر در این قانون خواهد رسید."

ماده ۶۵- "اسرار تجاری الکترونیکی «داده پیامی» است که شامل اطلاعات، فرمول‌ها، الگوها، نرم‌افزارها و برنامه‌ها، ابزار و روش‌ها، تکنیک‌ها و فرایندها، تألیفات منتشر نشده، روش‌های انجام تجارت و داد و ستد، فنون، نقشه‌ها و فراگردها، اطلاعات مالی، فهرست مشتریان، طرح‌های تجاری و نظیر آن است، که به طور مستقل دارای ارزش اقتصادی بوده و در دسترس عموم قرار ندارد و تلاش‌های معقولانه‌ای برای حفظ و حراست از آن‌ها انجام شده است."

ماده ۶۶- "به منظور حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان و تشویق رقابت‌های مشروع در بستر مبادلات الکترونیکی استفاده از علائم تجاری به صورت نام دامنه (Domain Name) و یا هرنوع نمایش بر خط (Online) علائم تجاری که موجب فریب یا مشتبه شدن طرف به اصالت کالا و خدمات شود ممنوع و متخلف به مجازات مقرر در این قانون خواهد رسید."

ماده ۷۵- "متخلفین از ماده (۶۴) این قانون و هر کس در بستر مبادلات الکترونیکی به منظور رقابت، منفعت و یا ورود خسارت به بنگاه‌های تجاری، صنعتی، اقتصادی و خدماتی، با نقض حقوق قراردادهای استخدام مبنی بر عدم افشای اسرار شغلی و یا دستیابی غیرمجاز، اسرار تجاری آنان را برای خود تحصیل نموده و یا برای اشخاص ثالث افشا نماید به حبس از شش ماه تا دو سال و نیم و جزای نقدی معادل پنجاه میلیون ریال محکوم خواهد شد." با مقایسه این مواد ملاحظه می‌شود که در ماده ۷۵ علاوه بر جمع مجازات بین حبس و جزای نقدی، میزان جزای نقدی معین شده و به وضعیت متهم و میزان درجه ارتکاب جرم توجهی نشده اما مجازات حبس به صورت اقل و اکثر تعیین شده است.

البته جمع بین این مجازات‌ها خلاف سیاست‌های اتخاذی مبنی بر حبس زدایی است و به هر حال باید کیفر حبس مورد حکم قرار بگیرد. همچنین مجازات‌های تبعی علاوه بر مجازات‌های اصلی در نظر گرفته نشده است و این نقیصه با توجه به رویکرد قانون مجازات اسلامی در ماده ۶۲ مکرر می‌بایست در اصلاح قوانین مدنظر قرار داده شود.

۴- قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری (مصوب ۱۳۸۶)

بر اساس ماده ۶۱ این قانون، هر شخصی اعمالی را که طبق مواد ۱۵، ۲۸، و ۴۰ جزء حقوق مالک محسوب می‌شود و یا عمل غیرقانونی مندرج در ذیل ماده ۴۷، که هرگونه استفاده از یک نام تجاری توسط اشخاص ثالث اعم از این که به صورت نام تجاری باشد یا علامت یا علامت جمعی، یا هرگونه استفاده از آن‌ها که عرفاً باعث فریب عموم شود؛ مجرم شناخته شده و علاوه بر جزای نقدی به حبس تعزیری از ۹۱ روز تا ۶ ماه یا هر دو محکوم می‌شود. در این ماده نیز صرفاً به تعیین مجازات حبس و جزای نقدی اکتفا شده است و تصمیمی در خصوص اموال و اشیاء حاصل از جرم یا ابزار و ادوات مورد استفاده در ارتکاب جرم گرفته نشده است. این در حالی است که مطابق ماده ۱۰ قانون مجازات اسلامی، قانون‌گذار تعیین تکلیف نسبت به این اموال و اشیاء را وظیفه دادستان، بازپرس و قاضی دانسته است.

بازپرس یا دادستان در صورت صدور قرار منع تعقیب یا موقوف شدن تعقیب باید تکلیف اشیاء و اموال کشف شده را که دلیل یا وسیله جرم بوده و یا از جرم تحصیل شده یا حین ارتکاب استعمال و یا برای استعمال اختصاص داده شده است تعیین کند تا مسترد یا ضبط یا معدوم شود. در مورد ضبط دادگاه تکلیف اموال و اشیاء را تعیین خواهد کرد. همچنین بازپرس و یا دادستان مکلف است مادام که پرونده نزد او جریان دارد به تقاضای ذینفع با رعایت شرایط زیر دستور رد اموال و اشیاء مذکور در فوق را صادر نماید:

۱- وجود تمام یا قسمتی از آن اشیاء و اموال در بازپرسی یا دادرسی لازم نباشد

۲- اشیاء و اموال بلامعارض باشد

۳- در شمار اشیاء و اموالی نباشد که باید ضبط یا معدوم شود

در کلیه امور جزایی دادگاه نیز باید ضمن صدور حکم یا قرار یا پس از آن، اعم از این که مبنی بر محکومیت یا براءت یا موقوف شدن تعقیب متهم باشد، نسبت به اشیاء و اموالی که وسیله جرم بوده یا در اثر جرم تحصیل شده یا حین ارتکاب استعمال و یا برای استعمال اختصاص داده شده حکم مخصوص صادر و تعیین نماید که آن‌ها باید مسترد یا ضبط یا معدوم شود. لذا با استناد به این ماده قاضی می‌بایست در این خصوص اظهار نظر نماید. از سوی دیگر هیچ‌گونه محرومیت اجتماعی یا بستن موسسه و تعطیلی کار برای موسسات و اشخاص حقوقی متخلف در نظر گرفته نشده است.

ب) ضمانت اجرای نقض حقوق مالکیت ادبی و هنری

۱- قانون حمایت از حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان سال ۱۳۴۸

فصل سوم از این قانون تحت عنوان تخلفات و مجازات‌ها به تبیین این دسته مقررات پرداخته است. در ماده ۲۳ بیان می‌دارد: هر کس تمام یا قسمتی از اثر دیگری را که مورد حمایت این قانون است بنام خود یا بنام پدیدآورنده بدون اجازه او و یا عالماً عامداً بنام شخص دیگری غیر از پدیدآورنده نشر یا پخش یا عرضه کند به حبس تأدیبی از شش ماه تا ۳ سال محکوم خواهد شد و به موجب ماده ۲۴ هر کس بدون اجازه ترجمه دیگری را بنام خود یا دیگری چاپ و پخش و نشر کند به حبس تأدیبی از سه ماه تا یکسال محکوم خواهند شد.

برای تحقق جرم، تکثیر، نشر و عرضه حتی یک نسخه کافی خواهد بود. تکثیر یا عرضه به نفع خود متهم و یا مرتکب در این قانون مورد توجه نبوده است و مرتکب در این قانون اعم از شخص حقیقی و یا حقوقی می‌باشد، این را مقررات ماده ۲۸ قانون استنباط نمود.

ماده ۲۸: "هر گاه متخلف از این قانون شخص حقوقی باشد علاوه بر تعقیب جزایی شخص حقیقی مسئول که جرم ناشی از تصمیم او باشد، خسارات شاکی خصوصی از اموال شخص حقوقی جبران خواهد شد و در صورتی که اموال شخص حقوقی به تنهایی تکافی نکند، مابه التفاوت از اموال مرتکب جرم جبران می‌شود."

در قانون ایران شروع به ارتکاب این جرایم، جرم محسوب نمی‌شود و قابل مجازات نیست. حمایت کیفری از حقوق معنوی پدیدآورنده در ماده ۲۵ این قانون ناظر به مواد ۱۹ و ۲۰ تعیین گردیده است. به موجب ماده ۱۸ این قانون: انتقال گیرنده و ناشر و کسانی که طبق این قانون اجازه استفاده یا استناد یا اقتباس از اثری را به منظور انتفاع دارند باید نام پدیدآورنده را با عنوان و نشانه ویژه معرف اثر همراه اثر یا روی نسخه اصلی یا نسخه‌های چاپی یا تکثیر شده به روش معمول و متداول اعلام و درج نمایند مگر این که پدیدآورنده به ترتیب دیگری موافقت کرده باشد. این ماده در مقام حمایت از حق احترام به اثر که از مصادیق معنوی است تدوین گردیده است. مرتکب این جرم می‌تواند شخص حقیقی و یا حقوقی باشد.

ماده ۱۹ این قانون نیز بیان می‌دارد: "هر گونه تغییر یا تحریف در اثرهای مورد حمایت این قانون و نشر آن بدون اجازه پدیدآورنده ممنوع است" که ناظر به حمایت کیفری از حق سرپرستی آثار است.

۲- قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای

در این قانون در مواد ۱۳ تا ۱۶ مقررات کیفری نقض حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای بیان شده است که به شرح ذیل می‌باشد:

- هر کس حقوق مورد حمایت این قانون را نقض نماید، علاوه بر جبران خسارت، به حبس از نودویک روز تا شش ماه، و جزای نقدی از ده میلیون تا پنجاه میلیون ریال محکوم می‌گردد.

تبصره- خسارت شاکی خصوصی از اموال شخص مرتکب جرم جبران می‌شود.

- شاکی خصوصی می‌تواند تقاضا کند مفاد حکم دادگاه در یکی از روزنامه‌ها با انتخاب و هزینه او آگهی شود.

- جرم مذکور در ماده (۱۳) با شکایت شاکی خصوصی آغاز و با گذشت او موقوف می‌شود.

- حقوق مذکور در ماده (۱) در صورتی مورد حمایت این قانون خواهد بود که موضوع برای نخستین بار در ایران تولید و توزیع شده باشد.

با مقایسه ضمانت اجرا در این قانون و قانون حمایت از مولفان و مصنفان و هنرمندان سال ۱۳۴۸ ملاحظه می‌شود که در این قانون ضمانت اجرای نقض حقوق به تفکیک حقوق مادی و معنوی تعیین نشده است و مجازات کمتری نیز نسبت آن در نظر گرفته شده است. و نیز ضمانت اجرای نقض توسط اشخاص

حقوقی نیز معین نیست. البته با تصویب لایحه قانون جامع حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط، ضمانت اجرای حقوق مالکیت ادبی و هنری به صورت یکسان اجرا می‌شود.

۳- قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی ۱۳۵۲

ماده ۷ این قانون مقررات مواد ۲، ۳ و ۱۹ قانون و نیز واردات یا صادرات و وسایل نسخه برداری، ضبط یا تکثیر آثار صوتی را که به طور غیرمجاز در خارج از کشور تهیه شده، جرم تلقی کرده است و برای متخلفان از سه ماه تا یکسال مجازات مقرر کرده است. ماده ۲ این قانون چنین بیان می‌دارد: تکثیر کتب و نشریات به همان زبان و شکلی که چاپ شده به قصد فروش یا بهره‌برداری مادی از طریق افست یا عکسبرداری یا طرق مشابه بدون اجازه صاحب حق ممنوع است.

قانون گذار در این قانون میزان مجازات ناقض حق را کمتر از مجازات قانون حمایت از مولفان و ... سال ۱۳۴۸ قرار داده است. البته به موجب مقررات ۱۰ و ۱۱ همین قانون در صورتی که عمل مرتکب به موجب قانون سال ۱۳۴۸ قابل مجازات باشد از این حیث مشمول این قانون نمی‌گردد. ولی با توجه به لزوم تفسیر مضیق و تفسیر به نفع متهم نمی‌توان مجازاتی بیشتر از ۳ ماه تا یکسال را تعیین نمود، مگر در حالتی که شاکی در هنگام طرح شکایت، برای برخورداری از حمایت کیفری، به قانون سال ۱۳۴۸ استناد نماید لذا این ضمانت اجرا مضر به نظر می‌رسد.

ماده ۳ این قانون به حمایت از حقوق دارندگان آثار مجاور پرداخته است و به موجب آن نسخه برداری یا ضبط یا تکثیر آثار صوتی که بر روی صفحه یا نوار یا هر وسیله دیگر ضبط شده است، بدون اجازه صاحبان حق یا تولید کنندگان انحصاری یا قائم مقام قانونی آنان برای فروش ممنوع است. حکم مذکور در این ماده شامل نسخ هبرداری یا ضبط یا تکثیر از برنامه های رادیو و تلویزیون یا هر گونه پخش دیگر نیز خواهد بود. حمایت از حق احترام به اثر تنها حق معنوی است که در قانون سال ۱۳۵۲ مورد حمایت کیفری قرار گرفته است و از بند ۱ ماده ۷ این قانون و به ویژه جمله پایانی ماده اخیر که بیان می‌دارد (ذکر نام مترجم در تمام موارد استفاده الزامی است) استنباط می‌گردد.

۴- قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت های غیرمجاز دارند مصوب سال ۱۳۸۶

این قانون به طور کلی ضمانت اجرای کیفری ناشی از نقض حقوق آثار سمعی و بصری و فعالیت‌های غیر مجاز در این حوزه می‌پردازد. به موجب ماده ۱ این قانون، عناوین مجرمانه عبارتند از: (هر گونه اعمالی برای معرفی آثار سمعی و بصری غیرمجاز به جای آثار مجاز و یا با تکثیر بدون مجوز آثار مجاز، موجب تضییع حقوق صاحبان اثر شود) اعم از: جعل برچسب رسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی الصاق شده بر روی نوار و لوح های فشرده صوتی و تصویری (CD) و یا تعویض نوار یا محتوای داخل کاست نوار دارای برچسب و نظایر آن). قانونگذار اعمال مجرمانه در این قانون را به طور کامل و دقیق احصا ننموده است و با قید عبارت؛ " و نظایر آن " به قاضی این اذن را می‌دهد که با بررسی جرایم ارتكابی، مجازات قانونی را مطابق این قانون اعمال نماید و حتی در تبصره این ماده بیان می‌دارد که قاضی برای تشخیص عمل ارتكابی می‌تواند از نظر کارشناس بهره بگیرد. با مذاقه در این ماده ملاحظه می‌گردد که قانون گذار در چند حوزه به مجازات مرتکب پرداخته است و بیان می‌دارد که علاوه بر مجازات جعل (۶ ماه تا دو سال حبس)، به پرداخت خسارات وارده به دارنده حق و نیز جزای نقدی محکوم می‌گردد.

ماده ۲ فعالیت تجاری در زمینه تولید، توزیع، تکثیر و عرضه آثار، نوارها و لوح های فشرده صوتی و تصویری را منوط به اخذ مجوز از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی دانسته و تخلف از آن را نیز با تعیین جزای نقدی جرم انگاری کرده است.

ارتكاب این جرایم می‌تواند توسط اشخاص حقیقی و یا حقوقی صورت پذیرد، چراکه در تبصره ۲ ماده ۲ این قانون بیان می‌دارد: در خصوص شخصیت های حقوقی، بالاترین مقام اجرایی تصمیم گیرنده مسؤول خواهد بود.

آن چه در این قانون محل پرسش است این که در ماده ۱۱ آن صلاحیت رسیدگی به جرایم موضوع این قانون به دادگاه انقلاب اعطا شده است. این در حالی است که به موجب ماده ۵ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب، دادگاه انقلاب صلاحیت رسیدگی به جرایم ذیل را دارد:

- کلیه جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی و محاربه یا افساد فی الارض
- توهین به مقام بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران و مقام معظم رهبری

- توطئه علیه جمهوری اسلامی ایران یا اقدام مسلحانه و ترور تخریب مؤسسات به منظور مقابله با نظام

- جاسوسی به نفع اجانب.

- کلیه جرائم مربوط به قاچاق و مواد مخدر.

- دعاوی مربوط به اصل ۴۹ قانون اساسی.

با توجه به این که قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیر مجاز دارند در سال ۱۳۸۶ به تصویب رسیده است، قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب را که مصوب سال ۱۳۷۳ بوده تخصیص زده و می توان به جرایم موضوع این قانون در دادگاه انقلاب رسیدگی کرد.

آن چه بیان شد ضمانت اجرای کیفری نقض حقوق مالکیت فکری به صورت اجمالی بود که در آینده ضمانت اجرای نقض حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه ای با بررسی کلیه قوانین مرتبط در این حوزه ارائه می گردد ولی باید گفت که علی رغم نقش و جایگاه برجسته و ممتاز نرم افزارها در رشد و توسعه جوامع و لزوم ارائه حمایت حداکثری از این محصولات، متأسفانه قانون گذار در میان انواع مصادیق حقوق مالکیت های ادبی و هنری، ضعیف ترین شکل حمایت کیفری را در مورد نرم افزارها مقرر داشته است و مجازات های مقرر شده در قوانین مختلف به شرح زیر است:

- تکثیر کتب و مقالات و مصادیق مندرج در قانون سال ۴۸ ..... سه ماه تا یکسال حبس

- در مورد ترجمه ..... سه ماه تا یکسال حبس

- مصادیق مندرج در قانون سال ۵۲ ..... سه ماه تا یکسال

- تکثیر نوار، لوح فشرده صوتی و تصویری موضوع قانون سال ۸۶ ..... ۶ ماه تا ۲ سال حبس

- قانون حمایت از پدید آورندگان نرم افزارهای رایانه ای مصوب ۷۹ ..... ۹۱ روز تا ۶ ماه